

Бібліометричний аналіз наукових публікацій за напрямом «Інклюзія в спорті» у базі даних Web of Science Core Collection

Олеся Шевчук, Ірина Когут, Вікторія Маринич

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Станом на 2023 р. зафіксовано, що у всьому світі зростає рух за переосмислення системи освіти з акцентом на різноманітні індивідуальні потреби та більш персоналізоване, адаптивне та активне навчання. Інклюзивна освіта утверджується як нова парадигма і в Україні. Спорт як потужне соціальне явище може забезпечити індивідуальні та суспільні переваги, а також сприяти зміцненню зв'язків між людьми, солідарності, розумінню та поваги до гідності кожної особи. Збільшення кількості дітей, що потребують інклюзії, з одного боку, та недостатнє нормативне забезпечення інклюзивності в українському спорті – з іншого, викликає необхідність отримати глибше розуміння існуючих проблем та можливих викликів у сфері фізичної культури і спорту в контексті інклюзії з урахуванням наявних досліджень і найкращих практик з усього світу. **Мета.** Проаналізувати наукові публікації у базі даних Web of Science Core Collection для окреслення структури дослідницького поля «інклюзія в спорті» шляхом визначення провідних у цій галузі країн, дослідників, публікацій, журналів. **Методи.** Аналіз літературних джерел, синтез, узагальнення. **Результати.** Встановлено найбільш продуктивні (за кількістю публікацій) та впливові (за кількістю цитувань) учасники за тематикою дослідження. За всіма показниками профілювання найбільшу дослідницьку продуктивність та науковий вплив на галузь спортивної інклюзії мають США. До трійки найбільш значущих входять дослідницькі установи, учені і журнали з Великої Британії та Австралії. Найбільш цитовані публікації досліджуваної мережі стосуються потенціалу та обмежень спорту в сприянні соціальним змінам та інтеграції, зокрема біженців, людей з інвалідністю та осіб з відхиленнями розумового розвитку. Інші високо цитовані публікації зосереджені на організаційних та управлінських аспектах інклюзивного спорту, таких як гендерний менеджмент і спортивний менеджмент для людей з інвалідністю.

Ключові слова: інклюзивність, спорт, бібліометрія, профілювання, картографування, фізична культура.

Olesia Shevchuk, Iryna Kohut, Viktoriya Marynych

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS IN THE FIELD OF «INCLUSION IN SPORTS» IN WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION DATABASE

Abstract. As of 2023, we observe a growing movement around the world to rethink the education system with a focus on diverse individual needs and more personalized, adaptive, and active learning. Inclusive education is being established as a new paradigm in Ukraine as well. As a powerful social phenomenon, sport can provide individual and social benefits, as well as contribute to strengthening human connections, solidarity, understanding and respect for the dignity of each individual. The increase in the number of children in need of inclusion, on the one hand, and the insufficient regulatory support for inclusion in Ukrainian sport, on the other, necessitate a deeper understanding of the existing problems and possible challenges in the field of physical culture and sport in the context of inclusion, taking into account existing research and best practices from around the world. **Objective.** To analyze scientific publications in the Web of Science Core Collection database to outline the structure of the research field of «inclusion in sport» by identifying the leading countries, researchers, publications, and journals in this field. **Methods.** Analysis of literary sources, synthesis, generalization. **Results.** The most productive (according to the number of publications) and influential (according to the number of citations) participants in the research topic were identified. According to all profiling indicators, the United States has the highest research productivity and scientific influence on the field of sports inclusion. The top three most important include research institutions, scientists and journals

Shevchuk O., Kohut I., Marynych V. Bibliometric analysis of scientific publications in the field of «Inclusion in Sports» in Web of Science Core Collection database. Theory and Methods of Physical education and sports. 2023; 1: 75–83
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.1.75–83

Шевчук О., Когут І., Маринич В. Бібліометричний аналіз наукових публікацій за напрямом «Інклюзія в спорті» у базі даних Web of Science Core Collection. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023; 1: 75–83
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.1.75–83

Вступ. Станом на 2023 р. у світі набирає ваги рух, спрямований на переосмислення системи освіти, яка базується на різноманітних індивідуальних потребах кожного учня, шляхом використання інноваційних, ефективних та інклюзивних підходів для утвердження більш персоналізованого, адаптивного та активного навчання [10, 25]. В Україні на державному рівні здійснюються кроки у становленні інклюзивної освіти як нової освітньої парадигми. Варто зазначити, що сучасна інклюзивна політика України підкріплена досить ґрунтовною законодавчою базою [3, 4, 6], питання забезпечення інклюзивного середовища в освіті достатньо активно аналізуються і у вітчизняній науково-методичній літературі [1, 5].

Проблема інклюзивної освіти актуалізується ще й тим, що кількість дітей, які потребують створення відповідних умов навчання, наразі зростає. Це пов'язано з двома викликами сьогодення. По-перше, пандемія Covid-19 значно вплинула на емоційну сферу дітей, спричинивши відчуття соціальної відірваності та обмеження своєю домівкою. Як наслідок, значно більше дітей, які раніше не мали такої необхідності, сьогодні потребують інклюзивного ставлення [2, 24]. По-друге, війна в Україні, за даними ЮНІСЕФ, змусила понад 2 млн дітей залишити країну, ще понад 3 млн – внутрішньо переміщені [21]. Діти-переселенці потребують прийняття суспільством їх особливостей та відмінностей (як фізичних, так і расових, релігійних, культурних, мовленнєвих тощо) та, загалом, позитивного сприйняття інакшості, а отже, інклюзії.

Спорт, будучи потужним соціальним явищем, може забезпечити різноманітні індивідуальні та суспільні переваги, сприяти зміцненню зв'язків між людьми, солідарності, взаємній повазі та розумінню, а також повазі до цілісності та гідності кожної лю-

from the UK and Australia. The most cited publications in the network under study relate to the potential and limitations of sport in promoting social change and inclusion, particularly of refugees, people with disabilities and people with intellectual disabilities. Other highly cited publications focus on the organizational and managerial aspects of inclusive sport, such as gender management and sports management for people with disabilities.

Keywords: inclusiveness, sport, bibliometrics, profiling, mapping, physical education

дини [11]. Отже, інклюзія в фізичній культурі та спорті створює підґрунтя для прийняття різноманітної людської спільноти, забезпечення їх рівноправності, що сприяє реалізації провідної ідеї інклюзії: від інтегрування в освітній (спортивний) заклад до інтегрування в суспільство.

Правове поле інклюзії в Україні стосується здебільшого організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, а наявні поодинокі наукові розробки в напрямі застосування інклюзивної політики в спорті потребують більш різноспрямованого і деталізованого дослідження. На шляху до забезпечення інклюзії в суспільстві загалом та в українському спорті зокрема існуюча ситуація вимагає звернення до здобутків інклюзивних політик міжнародного наукового простору та орієнтації на світовий досвід.

Таким чином, постало питання необхідності встановлення дослідницьких установ, де буде досліджуватись інклюзія в спорті, щоб визначити найкращі теорії та практики в цій галузі. Зосереджуючись на досягненнях провідних науковців і найвпливовіших пу-

блікаціях, можна отримати глибше розуміння існуючих проблем та можливих викликів у галузі спорту в контексті інклюзії та розробити стратегії, які базуються на наявних дослідженнях і найкращих практиках з усього світу.

Наукову роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер держреєстрації 0121U108294).

Мета дослідження – бібліометричний аналіз наукових публікацій у базі даних Web of Science Core Collection з метою окреслення структури дослідницького поля «інклюзія в спорті» шляхом визначення найбільш значущих у галузі дослідників, публікацій, журналів.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, синтез, узагальнення.

Результати дослідження. База даних Web of Science Core Collection

(WoS) була використана як джерело бібліометричних даних для створення вибірки досліджень станом на 17.12.2022. Пошук даних здійснювали за ключовими словами inclusion, sport, та виразом inclusion in sport, які були поєднані за допомогою булевого оператора AND у полі Topic. Для досягнення найбільш точних результатів за визначеною темою та метою за допомогою булевого оператора NOT з пошукового запиту було виключено слово school. Було знайдено 5169 записів за період з 1970 по 2022 р. Помічено, що більшість публікацій (86,69 %) представлені за останнє десятиліття. Це стало причиною створення вибірки досліджень за період з 2013 по 2022 р. Надалі публікації було оцінено для вибору потенційних статей для включення до бібліографічного огляду.

Таким чином, остаточний пошуковий запит у Web of Science Core Collection (WoS) 17.12.2022 виглядав так: $(TS=((inclusion AND sport) OR inclusion in sport NOT school)) AND PY=(2013-2022)$; Refined By: NOT Document Types: Review Article or Early Access. Для запобігання наявності публікацій з інших нерелевантних до інклюзії в спорті контекстів також було виключено Web of Science категорії, які не стосувалися досліджуваної галузі знань (наприклад, водні ресурси, урологія, нефрологія, термодинаміка, бізнес-фінанси, збереження біорізноманіття, анестезіологія, акустика, зоо-

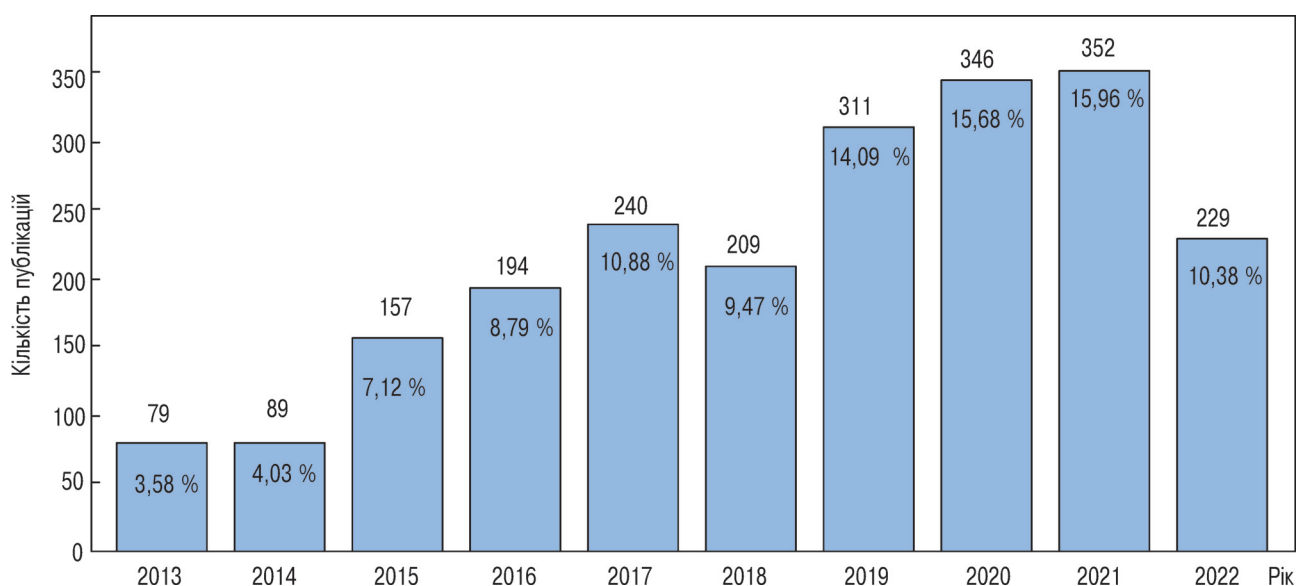

Рисунок 1 – Кількість публікацій за 2013–2022 рр. за ключовими словами дослідження

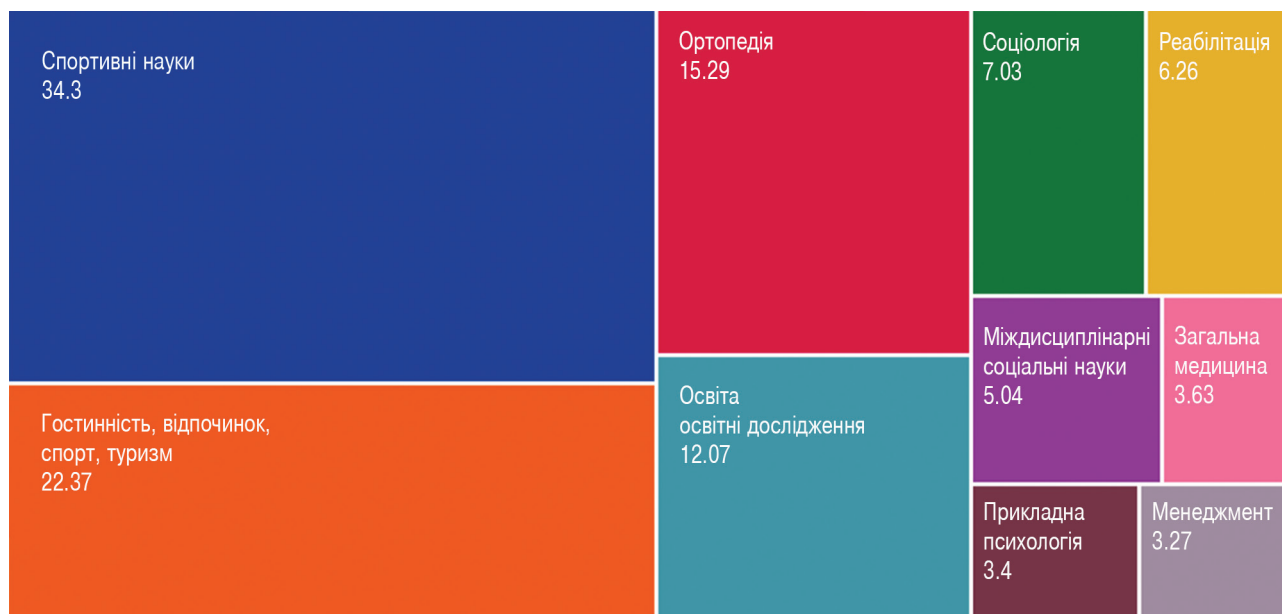

Рисунок 2 – Розподіл публікацій за результатами пошукового запиту за тематичними напрямками, %

логія, рослинні науки тощо). За допомогою референс-менеджера EndNote було здійснено перевірку та видалення дублікатів документів.

У результаті вибірка становила 2204 документів. Кількість документів за роками представлено на рисунку 1. Публікації, що входять до вибірки, належать до різних предметних галузей, визначених Web of Science. «Спортивні науки» є предметною галуззю з найбільшою кількістю включених пунктів – 756, що становить 34,27 % загальної кількості публікацій у вибірці (рис. 2). Додаткові характеристики вибірки дослідження наведено в таблиці 1.

Досягнення мети дослідження передбачало застосування загальнонаукових методів та комбінації бібліометричних методів [8]. З метою виявлення провідних учасників (країн, дослідницьких установ, авторів, назв джерел) досліджень у контексті проблем інклюзії в спорті, їх продуктив-

ності та впливу нами було здійснено профілювання публікацій [15]. Для зосередження на взаємозв'язках між складовими дослідження було застосовано наукове картографування [22]. Серед його методів було обрано аналіз цитування [18]. Аналіз цитування та мережевий аналіз у доповненні до здійсненого профілювання дозволив проаналізувати зв'язки між публікаціями та визначити найцитованіші, а отже найвпливовіші публікації у галузі дослідження.

Для графічного представлення та аналізу динаміки кількості публікацій протягом 2013–2022 рр. за результатами пошукового запиту було використано програмне забезпечення ScientoPy 2.1.0 [16]. Для створення та візуалізації бібліометричних мереж було використано програмний засіб VOSviewer 1.6.18, що дозволило створити бібліометричні карти. У карті візуалізації щільності елементів кожна точка має колір, який вказує на щіль-

ність елементів у цій точці. Чим більша кількість елементів у межах точки і чим більша вага сусідніх елементів, тим ближчий колір точки до жовтого на нашій карті. І навпаки, чим менша кількість елементів у межах точки та менша вага, тим ближчий колір точки до зеленого. Відстань між двома елементами карти показує силу кореляції між елементами. Менша відстань означає міцніший зв'язок [22].

Перший крок аналізу був зосереджений на загальному профілюванні публікацій та встановленні провідних учасників за тематикою дослідження. Для оцінювання було використано два показники: кількість публікацій (дослідницька продуктивність) та кількість цитувань (вплив на галузь дослідження) (табл. 2).

Результати аналізу свідчать, що до дослідження інклюзії в спорті долучилися загалом науковці з 89 країн. З них поріг у п'ять і більше публікацій досягли представники 51 країни, а рі-

Таблиця 1. Характеристики вибірки дослідження

Категорія	Компоненти (N)
Web of Science категорії (топ 10)	Спортивні науки (756), Гостинність, відпочинок, спорт, туризм (493), Ортопедія (337), Освіта, освітні дослідження (266), Соціологія (155), Реабілітація (138), Міждисциплінарні соціальні науки (111), Загальна медицина (80), Прикладна психологія (75), Менеджмент (72).
Тип документа (топ 5)	Стаття (2077), доповідь (70), редакційний матеріал (39), розділи книги (37), огляд книги (7)
Мова (топ 5)	Англійська (2007), іспанська (92), португальська (44), німецька (29), російська (17)

Таблиця 2. Бібліометрична структура дослідницького поля «інклюзія в спорті»

Категорія	Топ 10 компонентів	
	Кількість публікацій	Кількість цитувань
Країна	USA (678), England (273), Australia (211), Spain (190), Canada (157), Germany (121), Brazil (95), Italy (79), Netherlands (76), Sweden (60)	USA (11068), England (3676), Australia (3285), Canada (1986), Spain (1617), Germany (1088), Netherlands (1083), Norway (810), Italy (590), Belgium (533)
Науково-дослідна установа	Amer Hip Inst (41), Harvard University (37), Loughborough University (37), Pennsylvania Commonwealth System Of Higher Education Pcshe (37), Victoria University (36), University System Of Ohio (31), Leeds Beckett University (30), University Of Amsterdam (29), Monash University (28), Old Dominion University (27), Rush University (27)	Rush University (845), Victoria University (721), Amer Hip Inst (688), Ohio State University (659), University Of Amsterdam (578), Vanderbilt University (558), Cincinnati Children S Hospital Medical Center (515), Hosp Special Surg (438), Mayo Clinic (399), Monash University (370)
Автор	Domb BG (41), Maldonado DR (27), Spaaij R (22), Lall AC (21), Haegele JA (19), Ekholm D (12), Jeanes R (12), Jimenez AE (12), Reina R (12)	Domb BG (688), Spaaij R (471), Cole BJ (408), Perets I (326), Maldonado DR (282), Jeanes R (207), Haegele J (167), Lall AC (159), Mcleod TCV (117), Haudenhuyse R (116)
Назва джерела публікації / журнал	American Journal Of Sports Medicine (107), Sport In Society (68), Orthopaedic Journal Of Sports Medicine (68), Sport Education And Society (37), Social Inclusion (31), Journal Of Human Sport And Exercise (27), Sport Management Review (27), International Journal Of Sport Policy And Politics (25), Frontiers In Psychology (24), International Review For The Sociology Of Sport (24)	American Journal Of Sports Medicine (3687), Orthopaedic Journal Of Sports Medicine (613), British Journal Of Sports Medicine (582), Sport Management Review (499), Plos One (487), Sport In Society (457), Sport Education And Society (457), Social Inclusion (427), Journal Of Athletic Training (260), International Review For The Sociology Of Sport (255)

вень у 10 публікацій – 43 країн. Динаміку кількості публікацій за країнами представлено на рисунку 3,а. Дослідження зі США представлено у кількості 678 публікацій, що дозволяє вважати країну найпродуктивнішою в даній галузі досліджень. Такі країни, як Англія (273), Австралія (211), Іспанія (190) та Канада (157) також активно публікують свої напрацювання з даної проблематики. Публікації дослідників зі США, Англії, Австралії є найцитованішими. Варто зауважити, що Нідерланди та Бельгія наразі не мають великої кількості публікацій, але наявні статті з цих країн мають високий показник цитування, що потребує подальшого вивчення.

Дослідницькі установи з найбільшою кількістю опублікованих робіт: Amer Hip Inst, USA (41), Harvard University, USA (37), Loughborough University, England (37), Pennsylvania Commonwealth System Of Higher Education Pcshe, USA (37). За кількістю отриманих цитувань лідером є Rush University, USA (845), але за останні три роки кількість публікацій суттєво зменшилась та становить п'ять публікацій за 2020–2022 рр. Подібна ситуація і з цитованим Hosp

Special Surg, у дослідників якого інтерес до розвитку даної галузі дослідження різко знизився. Вчені цієї дослідницької установи не опублікували жодної роботи за даним напрямом у 2022 р. (рис. 3,б).

Найбільш плідними авторами є: Domb BG, USA (41), Maldonado DR, USA (27), Spaaij R, Australia (22) (рис. 3,в). Вчені, чиї публікації отримали найбільшу кількість цитувань, є найвпливовішими авторами у галузі досліджень, а саме: Domb BG, USA (688 цитувань), Spaaij R, Australia (471), Cole BJ (408).

У American Journal Of Sports Medicine міститься найбільша кількість (107) досліджень із забезпечення інклюзії в контексті спорту. Окрім того, журнал є беззаперечним лідером з цитувань (3687) опублікованих у ньому матеріалів. Серед назв джерел, у яких опубліковано найбільшу кількість статей, пов'язаних із темою, є (рис. 3,р): Sport In Society (68), Orthopaedic Journal Of Sports Medicine (68), Sport Education And Society (37), Social Inclusion (31).

Станом на 17 грудня 2022 р. загальна кількість цитувань становила 23444 на 2204 публікацій вибір-

ки. Хоча б один раз було процитовано 1664 матеріали, п'ять і більше разів було процитовано 953 публікації. З метою виявлення основних посилань за допомогою методу аналізу прямого цитування було проаналізовано публікації з принаймні десятима цитуваннями. Їх загальна кількість становила 606. Деякі з елементів у цій мережі не пов'язані один з одним, а найбільший набір пов'язаних публікацій складається з 112 елементів системи, які були включені до аналізу. На рисунку 4, виділивши матеріали з найбільшою кількістю цитувань, представлено карту щільності публікації у дослідженні інклюзивної політики в контексті спорту.

Найбільш цитованою роботою (89 цитувань) у мережі є дослідження Spaaij (2015b) громадського спорту як місця приналежності молодих біженців та соціальних процесів, які сприяють або перешкоджають цьому [19]. Публікацію Coalter (2015) цитовано 72 рази. У ній автор пропонує критичний і скептичний підхід до вивчення можливостей спорту для сприяння суспільним змінам і радить враховувати як потенціал, так і обмеження спорту в цьому відношенні [7]. Ін-

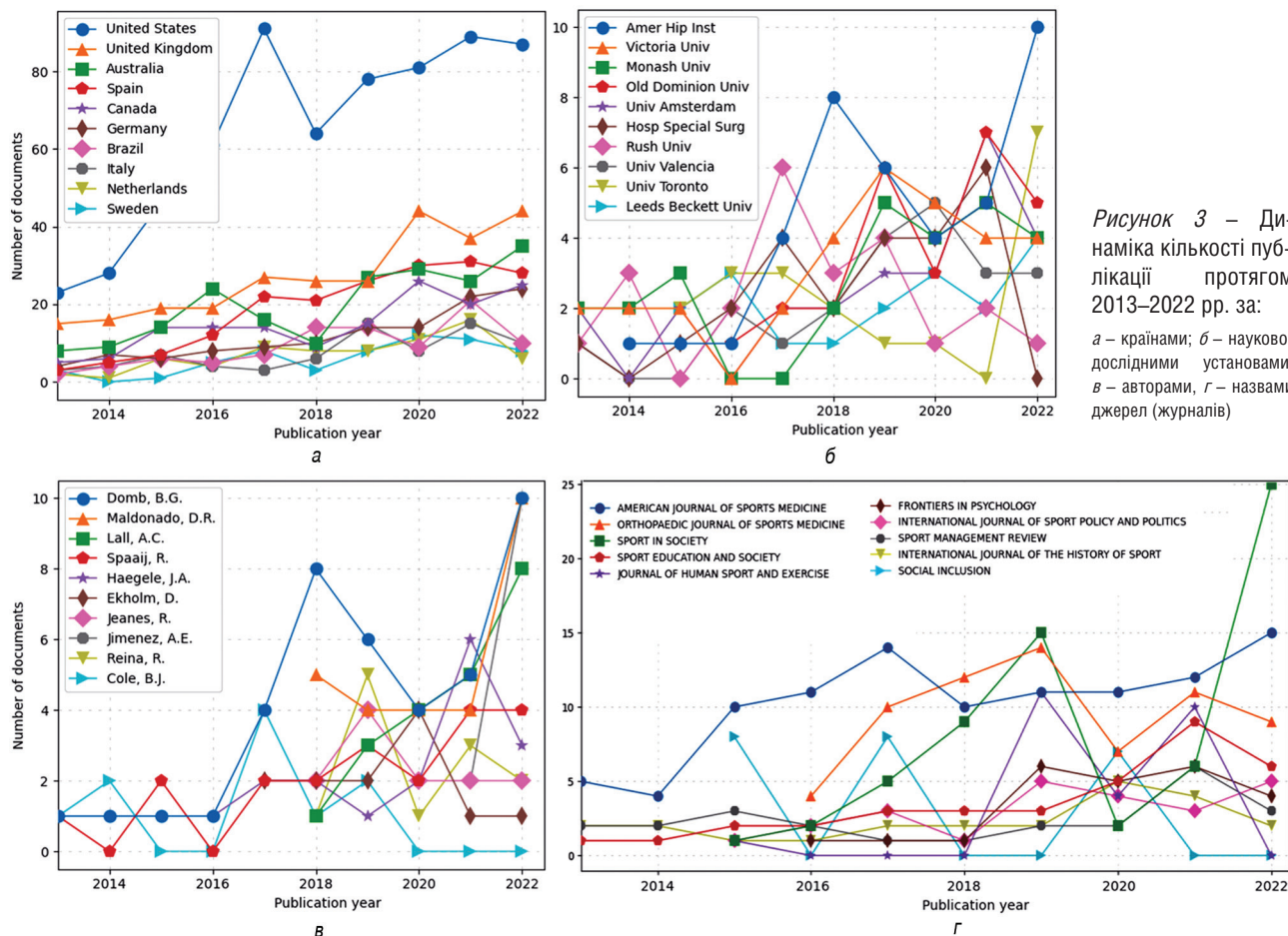

Рисунок 3 – Динаміка кількості публікації протягом 2013–2022 рр. за:
а – країнами; б – науково-дослідними установами; в – авторами, г – назвами джерел (журналів)

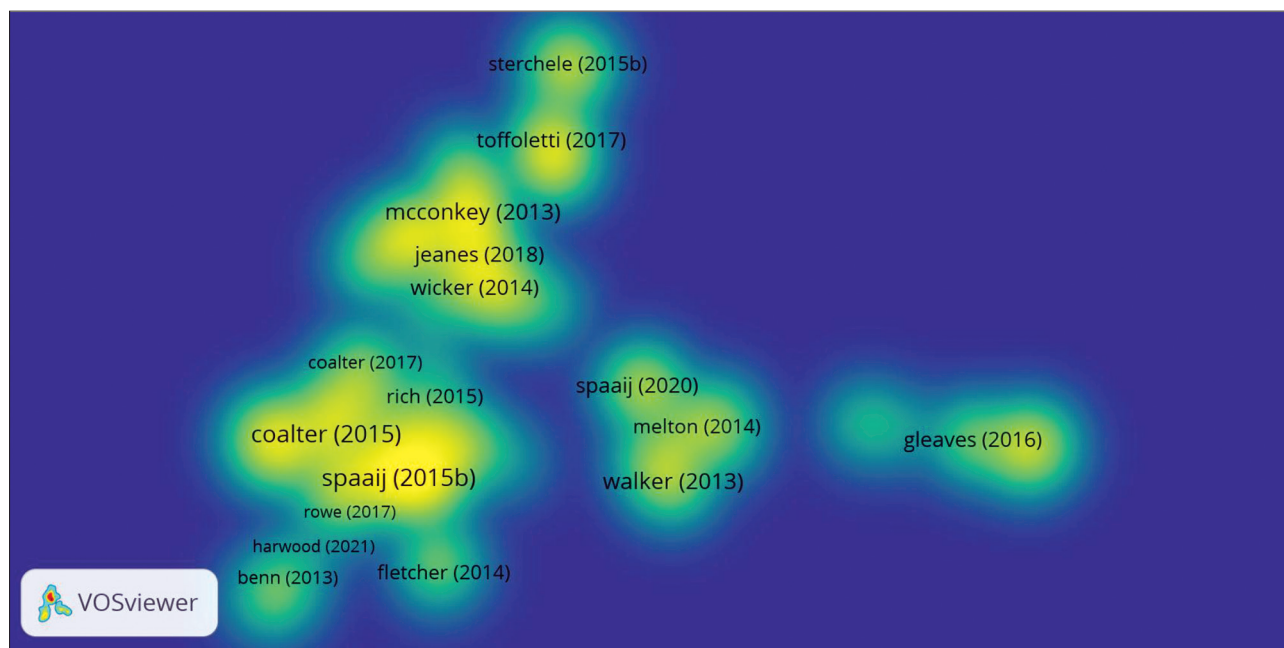

Рисунок 4 – Провідні публікації авторів, присвячені інклюзії у спорті, мережева візуалізація

шою популярною роботою (62 цитування) досліджуваної мережі публікацій є стаття McConkey et al. Зазначається, що Unified Sports може бути

ефективним інструментом для сприяння соціальному залученню осіб з інтелектуальними вадами та може містити цінні уроки для просування соці-

ального залучення в інших контекстах [13]. Свій внесок (57 цитувань) у дискусію про «умови інклюзії» у спорті з акцентом на участі людей з інвалідніс-

тю, а не просто на «доступ для всіх» робить Kiurpis [12]. Крім того, варто зазначити, що інші цитовані публікації у вибірці стосуються організаційно-управлінських аспектів інклюзії спорту, таких як гендерні питання менеджменту в баскетболі (Walker, 2013; 57 цитувань) [23]; управління спортом для людей з інвалідністю (Misener, 2014; 54 цитування) [14]; теорія та практика спортивного менеджменту в контексті спорту для соціальних змін (Sherry, 2015; 50 цитувань) [17].

Дискусія. У сучасній науково-методичній літературі аналізуються та пропонуються різні підходи до вивчення питань, пов'язаних із доступом, участю та представництвом маргіналізованих груп у спорті, а також політики та підходів, які можуть сприяти або перешкоджати залученню. Отримавши глибше розуміння цих питань, дослідники та практики можуть розробити стратегії та втручання, які можуть сприяти більшій інклюзивності у спорті. Це може мати позитивний вплив не лише на окремих осіб і спільноти, які безпосередньо залучені, а й на суспільство в цілому, оскільки спорт може служити платформою для соціальних змін і сприяти більшому розумінню та прийняттю різноманітності. Аналіз найбільш цитованих, а отже найвпливовіших, публікацій дозволив зрозуміти найважливіші виклики та проблеми, пов'язані з інклюзією в спорті.

Одними з найбільш цитованих є публікації про інклюзію маргіналізованої категорії мігрантів засобами спорту. Зокрема, Spaaij у статті «Молодь біженців, приналежність і громадський спорт» розглядає, як молоді біженці в Австралії використовують громадський спорт як спосіб досягти відчуття приналежності. У цьому процесі підкреслюється динамічна та ситуативна природа приналежності до спортивних клубів для цієї маргінальної категорії. Дослідження показало, що коли певні межі, такі як команда та місцевість, є більш гнучкими, інші фактори включення/виключення, такі як стать, етнічна приналежність та релігія, мають тенденцію бути більш стабільними та їх важче подолати біженцям у спортивних клубах [19]. Вра-

ховуючи тісний зв'язок між участю в спорті та соціально структурованою нерівністю інше популярне серед дослідників інклюзії в спорті дослідження ставить під сумнів твердження, що участь у спорті передуює та сприяє соціальній інтеграції, а не навпаки. У статті «Спорт заради змін: кілька думок скептика» наголошується на важливості та необхідності враховувати як можливості, так і обмеження спорту в цьому відношенні. Coalter підкреслює, що існує потреба в більш надійних і систематичних дослідженнях потенціалу спорту для вирішення соціальних проблем, таких як «соціальна інтеграція» і «розвиток» [7].

Сприяння соціальній інтеграції людей з інтелектуальними вадами є не менш важливою та обговорюваною темою сучасності. Це є питанням справедливості, а також практичним і економічно ефективним способом покращення якості їхнього життя та добробуту суспільства в цілому. Ця думка знайшла підтвердження у роботі McConkey «Сприяння соціальній інтеграції через Об'єднаний спорт для молоді з інтелектуальними вадами: дослідження п'яти країн», у якій підкреслюється потенціал уніфікованих спортивних програм як засобу сприяння соціальному залученню та йдеться про те, що такі програми можуть бути корисними й в інших контекстах. Чотири тематичні процеси, визначені в дослідженні, – особистісний розвиток, створення інклюзивних і рівноправних зв'язків, просування позитивного сприйняття та створення альянсів у місцевих громадах – усі вони сприяли успіху спортивної програми Спеціальної Олімпіади «Об'єднаний спорт» у сприянні соціальному залученню атлетів з відхиленнями розумового розвитку. Проте дослідження також виявило певні обмеження програми, які слід враховувати, щоб посилювати соціальну інтеграцію таких спортсменів у ширшу спільноту [13].

Зацікавленість науковців має публікація Kiurpis «Інклюзивність в спорті: обмежені можливості та участь». Основна увага в ній зосереджена на концепції інклюзії в контексті спорту та фізичного виховання, а також на тому, чим вона відрізняєть-

ся від концепції інклюзії в контексті освіти. У дослідженні наголошується на важливості розгляду інклюзії у спорті з акцентом на участі, а не просто на «доступі для всіх» людей з інвалідністю. Автор підкреслює важливість вивчення взаємозв'язків між такими факторами, як інвалідність, культура, стать, раса, етнічна приналежність, клас і вік, щоб краще зрозуміти виклики та можливості, пов'язані з інклюзією в спорті. Загалом, дослідження відображає «дискурсивну одночасність» різних ідей щодо питання про те, як взаємозв'язок між спортом та обмеженими можливостями можна розглянути та ідеально застосувати на практиці, розглядаючи участь у контексті інклюзії в освіті [12]. Misener у статті «Управління адаптивним спортом: від спортсменів з інвалідністю до інклюзивних організаційних перспектив» закликає дослідників вийти за рамки розгляду інвалідності як простого контексту для своїх досліджень та спонукає брати участь у критичних дискусіях про управління спортом для людей з інвалідністю. Автор розкриває різні аспекти, включаючи обмеження участі, поведінку учасників, реалізацію політики та відповідність спонсорів [14].

До проблеми гендерної нерівності звертається автор іншої роботи – «Панівна маскулінність та інституційне упередження щодо жінок у чоловічому університетському баскетболі: що думають чоловіки?». Так, результати дослідження Walker показують, що інституційна культура чоловічого студентського баскетболу є гіпермаскулінною та стійкою до змін, що призводить до недостатнього залучення та представництва жінок на тренерських посадах. Це підкреслює потребу для спортивних менеджерів враховувати вплив організаційної культури та індивідуальних агенцій під час впровадження політики сприяння більш інклюзивному та різноманітному середовищу. Автор підкреслює необхідність подальших досліджень та дій для вирішення проблеми гендерної нерівності під час тренування чоловічого баскетболу в коледжах [23].

Гендерна політика у спорті присутня на всіх рівнях його організації, що

включає не лише нерівність по відношенню до жінок. Високий показник цитування свідчить, що спортсмени-трансгендери та інтерсексуали також стикаються з перешкодами в участі через свою гендерну ідентичність або статеві характеристики, що є актуальною проблемою. Дебати навколо включення цієї категорії спортсменів у змагання викликають занепокоєння щодо потенційної несправедливої фізіологічної переваги над цисгендерними спортсменами. Разом з тим, аргументи, засновані на історіях і досвіді окремих людей, демонструють, що виключення не тільки несправедливе по відношенню до трансгендерних та інтерсексуальних спортсменів, але й шкідливе для спорту в цілому. У роботі «Поза межами справедливості: етика інклюзивності для трансгендерних та інтерсексуальних спортсменів» Gleaves зазначає, що політика включення таких спортсменів має бути переглянута, щоб врахувати їхні особливості та негативний вплив виключення [9].

Виключення зі спортивного життя через релігійні особливості є іншим викликом, який розглядається у рамках інклюзії в спорті. Новий підхід до вивчення участі мусульманських жінок у спорті пропонує Toffoletti у статті «Нові підходи до вивчення мусульманських жінок і спорту». У дослідженні робиться спроба вийти за межі парадигми розвитку спорту, яка зосереджується на включенні маргінальних спільнот у мейнстрим через участь у заняттях спортом, і розглядає способи, за допомогою яких жінки-мусульманки залучаються до спорту як споживачі та вболівальники. Автор припускає, що, враховуючи їхню участь, споживання та представленість у спорті, можна розширити вузький фокус інклюзії в спорті на людях з обмеженими можливостями та етнічної приналежності, які зараз домінують у дослідженнях і політиці в цій галузі [20].

Отже, спорт часто розглядається як спосіб вирішення соціальних проблем, таких як інтеграція та інклюзія, але неоднозначний і недосконало визначений характер цих тверджень відображає маргінальний статус спорту.

Дослідження у сфері інклюзії в спорті показали, що існують різні фактори, які можуть впливати на участь у спорті та досвід недостатньо представлених груп, у тому числі такі перешкоди, як витрати, дискримінація, відсутність культурної чутливості, культурні гендерні норми, брак знань та доступ до спортивних послуг. Автори зазвичай розглядають дослідження з точки зору підтвердження своїх переконань, що може обмежити розвиток інклюзивної політики та практики. Зазначається, що існує потреба в подальших та більш надійних і систематизованих інклюзивних дослідженнях, щоб зрозуміти умови, які ведуть до позитивних результатів для учасників. Загалом, сприяння інклюзивності та рівності у спорті є важливим з ряду причин, включаючи права людини, особистий розвиток, здоров'я, соціальні переваги та ефективність. Дослідження інклюзії у спорті можуть сприяти рівному доступу та можливостям для всіх людей брати участь у різноманітних заняттях руховою активністю, що може мати численні позитивні наслідки для фізичного, психічного та соціального благополуччя. Вкрай важливо усунути будь-які перешкоди для участі у тренувальному процесі та забезпечити, щоб усі бажаючі мали можливість займатися спортом і повністю розкрити свій потенціал.

Висновки. Проведений бібліометричний аналіз публікацій за напрямом «інклюзія в спорті» за 2013–2022 рр. у базі даних Web of Science Core Collection свідчить про зростаючий інтерес досліджень науковців у цьому напрямі, тим самим підтверджуючи його актуальність. Застосовані методи сприяли визначенню бібліометричної структури дослідницького поля «інклюзія в спорті», що дозволяє спрямувати наукову увагу на найбільш значущих у сфері фізичної культури і спорту дослідників, публікацій, журналів та країн.

Засобами наукового профілювання визначено основні показники за тематикою дослідження (країни, науково-дослідні установи, автори, журнали). За всіма показниками профілювання найбільшу дослідницьку продуктивність та науковий вплив

на галузь спортивної інклюзії мають США. Крім іншого, це можна пояснити тим, країна має довгу історію зусиль у вирішенні проблем дискримінації та нерівності, а дослідження інклюзії відіграли провідну роль у пошуках можливостей включення маргіналізованих категорій людей в американське суспільство. В подальшому інклюзія вже стала загальною філософією, що пронизує всі сфери суспільного життя і спорт як одну з них. Як наслідок, у США існує міцна традиція дослідження інклюзії у спорті, багаті знання та досвід у цій галузі.

Для зосередження на взаємозв'язках між складовими дослідження було здійснено наукове картографування. Аналіз цитування та мережевий аналіз у доповненні до здійсненого профілювання дозволив проаналізувати зв'язки між публікаціями та визначити найцитованіші у галузі дослідження. Також представлено карту щільності таких публікацій у дослідженнях інклюзивної політики та практики в спорті. Необхідно зазначити, що найбільш цитовані в межах вибірки стали публікації 2014–2017 рр. Ця особливість корелює з кількістю років з моменту публікації та логічно пояснюється більшим часом доступності для ознайомлення з науковими роботами. Разом з тим, визначення та аналіз найцитованіших, а отже найвпливовіших, публікацій за останні три роки потребує подальшого вивчення.

Отримані результати доводять необхідність і важливість продовження дослідження та обговорення цієї теми, щоб краще зрозуміти виклики та можливості, пов'язані з інклюзивною практикою у спортивному середовищі.

Перспективи подальших досліджень передбачають визначення інтелектуальної структури дослідницького поля, що враховуватиме окреслення тематичних напрямів поточного стану дослідницької структури «інклюзії в спорті» та виявленні сфер, які потребують подальшого вивчення, для розробки ефективних стратегій сприяння інклюзії в спорті.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інклюзивна освіта [Інтернет]. Київ: ТОВ «Агентство «Україна»; 2019 [цитовано 10 груд. 2022]. 300 с. Доступно на: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluziyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf>
2. Колупаєва АА, Таранченко ОМ. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: «Ранок»; 2019. 304 с.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти, № 912 [Інтернет], 1 жовт. 2010 [цитовано 1 груд. 2022] (Україна). Доступно на: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inkluzivnogo-navchannya>
4. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р [Інтернет], 14 квіт. 2021 [цитовано 10 груд. 2022] (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-r#Text>
5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, Постанова Кабінету Міністрів України № 957 [Інтернет], 15 верес. 2021 [цитовано 24 груд. 2022] (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-p#Text>
6. Про освіту, Закон України № 2145-VIII [Інтернет], 5 верес. 2017 [цитовано 1 груд. 2022] (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Coalter F. Sport-for-Change: some thoughts from a sceptic. *Social Inclusion* [Інтернет]. 25 черв. 2015 [цитовано 20 груд. 2022];3(3):19–23. Доступно на: <https://doi.org/10.17645/si.v3i3.222>
8. Donthu N, Kumar S, Mukherjee D, Pandey N, Lim WM. How to conduct a bibliometric analysis: an overview and guidelines. *Journal of Business Research* [Інтернет]. Верес. 2021 [цитовано 15 груд. 2022];133:285–96. Доступно на: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
9. Gleaves J, Lehrbach T. Beyond fairness: the ethics of inclusion for transgender and intersex athletes. *Journal of the Philosophy of Sport* [Інтернет]. 11 берез. 2016 [цитовано 21 груд. 2022];43(2):311–26. Доступно на: <https://doi.org/10.1080/00948705.2016.1157485>
10. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action: towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all [Інтернет]. [місце невідоме]: UNESCO; 2015 [цитовано 1 груд. 2022]. 34 с. Доступно на: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243278?posInSet=3&queryId=8481a9cf-a767-4f91-96fd-226c165c2287>
11. International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport [Інтернет]. Paris, France: UNESCO; 2015 [цитовано 11 груд. 2022]. 9 с. Доступно на: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-charter-physical-education-physical-activity-and-sport>
12. Kiuppis F. Inclusion in sport: disability and participation. *Sport in Society* [Інтернет]. 30 серп. 2016 [цитовано 20 груд. 2022];21(1):4–21. Доступно на: <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225882>
13. McConkey R, Dowling S, Hassan D, Menke S. Promoting social inclusion through Unified Sports for youth with intellectual disabilities: a five-nation study. *Journal of Intellectual Disability Research* [Інтернет]. 6 черв. 2012 [цитовано 20 груд. 2022];57(10):923–35. Доступно на: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2012.01587.x>
14. Misener L, Darcy S. Managing disability sport: from athletes with disabilities to inclusive organisational perspectives. *Sport Management Review* [Інтернет]. Лют. 2014 [цитовано 21 груд. 2022];17(1):1–7. Доступно на: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.12.003>
15. Porter AL, Kongthon A, Lu JC. Research profiling: improving the literature review. *Scientometrics* [Інтернет]. 2002 [цитовано 15 груд. 2022];53:351–70. Доступно на: <https://doi.org/10.1023/A:1014873029258>
16. ScientoPy [Інтернет]; [цитовано 14 груд. 2022]. Доступно на: <https://www.scientopy.com/en/>
17. Sherry E, Schlenker N, Chalip L. Managing sport for social change: the state of play. *Sport Management Review* [Інтернет]. Лют. 2015 [цитовано 15 січ. 2023];18(1):1–5. Доступно на: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.12.001>
18. Smith LC. Citation analysis. *Graduate School of Library and Information Science. University of Illinois at Urbana-Champaign* [Інтернет]. 1981 [цитовано 17 груд. 2022];30:83–106. Доступно на: <https://hdl.handle.net/2142/7190>
19. Spaaij R. Refugee youth, belonging and community sport. *Leisure Studies* [Інтернет]. 5 берез. 2014 [цитовано 20 груд. 2022];34(3):303–18. Доступно на: <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.893020>
20. Toffoletti K, Palmer C. New approaches for studies of Muslim women and sport. *International Review for the Sociology of Sport* [Інтернет]. 9 лип. 2016 [цитовано 21 груд. 2022];52(2):146–63. Доступно на: <https://doi.org/10.1177/1012690215589326>
21. UNICEF [Інтернет]. COVID-19 Scale of education loss 'nearly insurmountable', warns UNICEF; [цитовано 9 груд. 2022]. Доступно на: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/covid19-scale-education-loss-nearly-insurmountable-warns-unicef>
22. van Eck NJ, Waltman L. Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics* [Інтернет]. 31 груд. 2009 [цитовано 15 груд. 2022];84(2):523–38. Доступно на: <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>
23. Walker NA, Sartore-Baldwin ML. Hegemonic masculinity and the institutionalized bias toward women in men's collegiate basketball: what do men think? *Journal of Sport Management* [Інтернет]. Лип. 2013 [цитовано 21 січ. 2023];27(4):303–15. Доступно на: <https://doi.org/10.1123/jsm.27.4.303>
24. World Bank Blogs [Інтернет]. Is the COVID-19 slide in education real?; [цитовано 9 груд. 2022]. Доступно на: <https://blogs.worldbank.org/education/covid-19-slide-education-real>
25. World Economic Forum. Catalysing education 4.0: investing in the future of learning for a human-centric recovery [Інтернет]. Cologny/Geneva: World Economic Forum; трав. 2022 [цитовано 24 груд. 2022]. 35 с. Доступно на: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Catalysing_Education_4.0_2022.pdf
1. Inclusive education [Internet]. Kyiv: TOV «Ahenstvo Ukraina»; 2019 [cited 10 Dec. 2022]. 300 p. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluziyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf>
2. Kolupaieva AA, Taranchenko OM. Education of children with special educational needs in an inclusive environment. Kharkiv.: «Ranok»; 2019. 304 p.
3. Concept of inclusive education development, № 912 [Internet], 1 Oct. 2010 [cited 1 Dec. 2022] (Ukraine). Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inkluzivnogo-navchannya>
4. National Strategy for the Creation of Barrier-Free Space in Ukraine for the Period up to 2030, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366-p [online], April 14. 2021 [cited 10 Dec. 2022] (Ukraine). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text>
5. On Approval of the Procedure for Organizing Inclusive Education in General Secondary Education Institutions, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 957 [online], Sep 15. 2021 [cited Dec 24, 2022] (Ukraine). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-p#Text>
6. On Education, Law of Ukraine No. 2145-VIII [Internet], Sep 5. 2017 [cited Dec. 1, 2022] (Ukraine). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Coalter F. Sport-for-Change: some thoughts from a sceptic. *Social Inclusion* [Internet]. 25 Jun. 2015 [cited 20 Dec. 2022];3(3):19–23. Available at: <https://doi.org/10.17645/si.v3i3.222>
8. Donthu N, Kumar S, Mukherjee D, Pandey N, Lim WM. How to conduct a bibliometric analysis: an overview and guidelines. *Journal of Business Research* [Internet]. Sep. 2021 [cited 15 Dec. 2022];133:285–96. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
9. Gleaves J, Lehrbach T. Beyond fairness: the ethics of inclusion for transgender and intersex athletes. *Journal of the Philosophy of Sport* [Internet]. 11 Mar. 2016 [cited 21 Dec. 2022];43(2):311–26. Available at: <https://doi.org/10.1080/00948705.2016.1157485>
10. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action: towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all [Internet]. UNESCO; 2015 [cited 1 Dec. 2022]. 34 c. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243278?posInSet=3&queryId=8481a9cf-a767-4f91-96fd-226c165c2287>
11. International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport [Internet]. Paris, France: UNESCO; 2015 [cited 11 Dec. 2022]. 9p. Available at: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-charter-physical-education-physical-activity-and-sport>
12. Kiuppis F. Inclusion in sport: disability and participation. *Sport in Society* [Internet]. 30 Aug. 2016 [cited 20 Dec. 2022];21(1):4–21. Available at: <https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225882>
13. McConkey R, Dowling S, Hassan D, Menke S. Promoting social inclusion through Unified Sports for youth with intellectual disabilities: a five-nation study. *Journal of Intellectual Disability Research* [Internet]. 6 Jun. 2012 [cited 20 Dec. 2022];57(10):923–35. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2012.01587.x>
14. Misener L, Darcy S. Managing disability sport: from athletes with disabilities to inclusive organisational perspectives. *Sport Management Review* [Internet]. Feb. 2014 [cited 21 Dec. 2022];17(1):1–7. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.12.003>
15. Porter AL, Kongthon A, Lu JC. Research profiling: improving the literature review. *Scientometrics* [Internet]. 2002 [cited 15 Dec. 2022];53:351–70. Available at: <https://doi.org/10.1023/A:1014873029258>

LITERATURE

16. ScientoPy [Internet]; [cited 14 Dec. 2022]. Available at: <https://www.scientopy.com/en/>

17. Sherry E, Schulenkorf N, Chalip L. Managing sport for social change: the state of play. *Sport Management Review* [Internet]. Feb. 2015 [cited 15 Jan. 2023];18(1):1-5. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.12.001>

18. Smith LC. Citation analysis. Graduate School of Library and Information Science. University of Illinois at Urbana-Champaign [Internet]. 1981 [cited 17 Dec. 2022];30:83-106. Available at: <https://hdl.handle.net/2142/7190>

19. Spaaij R. Refugee youth, belonging and community sport. *Leisure Studies* [Internet]. 5 Mar. 2014 [cited 20 Dec. 2022];34(3):303-18. Available at: <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.893006>

20. Toffoletti K, Palmer C. New approaches for studies of Muslim women and sport. *International Review for the Sociology of Sport* [Internet]. 9 Jul. 2016 [cited 21 Dec. 2022];52(2):146-63. Available at: <https://doi.org/10.1177/1012690215589326>

21. UNICEF [Internet]. COVID-19 Scale of education loss 'nearly insurmountable', warns UNICEF; [cited 9 Dec. 2022]. Available at: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/covid19-scale-education-loss-nearly-insurmountable-warns-unicef>

22. van Eck NJ, Waltman L. Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics* [Internet]. 31 Dec. 2009

[cited 15 Dec. 2022];84(2):523-38. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>

23. Walker NA, Sartore-Baldwin ML. Hegemonic masculinity and the institutionalized bias toward women in men's collegiate basketball: what do men think? *Journal of Sport Management* [Internet]. Jul. 2013 [cited 21 Jan. 2023];27(4):303-15. Available at: <https://doi.org/10.1123/jsm.27.4.303>

24. World Bank Blogs [Internet]. Is the COVID-19 slide in education real?; [cited 9 Dec. 2022].

Available at: <https://blogs.worldbank.org/education/covid-19-slide-education-real>

25. World Economic Forum. Catalysing education 4.0: investing in the future of learning for a human-centric recovery [Internet]. Cologny/Geneva: World Economic Forum; трав. 2022 [cited 24 Dec. 2022]. 35 с. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Catalysing_Education_4.0_2022.pdf

Надійшла 04.01.2023

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Шевчук Олеся Костянтинівна <https://orcid.org/0000-0001-6331-8049>, olesia.shevchuk@ukr.net

Когут Ірина Олександрівна <https://orcid.org/0000-0002-8862-9545>, kogut_irina@ukr.net

Маринич Вікторія Леонідівна <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, wikleon@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Shevchuk Olesia <https://orcid.org/0000-0001-6331-8049>, olesia.shevchuk@ukr.net

Kohut Iryna <https://orcid.org/0000-0002-8862-9545>, kogut_irina@ukr.net

Marynych Viktoriia <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, wikleon@ukr.net

National University of Ukraine on Physical Education and Sport
Fizkul'tury str. 1, Kyiv, 03150, Ukraine